

DOROTA ROJSZCZAK-ROBIŃSKA
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

KARTA ROGAWSKIEGO.
ZAPOMNIANY ZABYTEK JĘZYKA STAROPOLSKIEGO

W Muzeum Książąt Czartoryskich w Krakowie pod sygnaturą 2566 znajduje się teczka z urywkami różnych rękopisów, a wśród nich pergaminowa karta, zwana – od nazwiska właściciela zbiorów – *Kartą Rogawskiego* (dalej: KR). Franciszek Karol Rogawski był galicyjskim politykiem i archeologiem, a w latach 1858–1859 jednym z inicjatorów zorganizowania w Krakowie Wystawy Starożytności i Zabytków Sztuki. Ze swoich zbiorów wypożyczył na nią m.in. właśnie *Kartę*¹. Z 2. połowy XIX w. pochodzą też pierwsze pisane świadectwa o istnieniu tego rękopisu. Lucjan Siemieński, który w ogóle niewiele miejsca poświęcił zabytkom piśmiennictwa w *Przeglądzie wystawy starożytności i zabytków sztuki urządzonej w Krakowie przez Komisję delegowaną z oddziału archeologii i sztuk pięknych w c. k. Tow. Nauk. krakowskiem* (Siemieński 1858), nie wspomniał o nim. Jest to za to jeden z dwóch rękopiśmiennych zabytków średniowiecznych, których zdjęcia umieszczono w albumie Karola Beyera *Album fotograficzne wystawy starożytności i zabytków sztuki urządzonej przez c.k. Towarzystwo Naukowe w Krakowie 1858 i 1859*². Zdjęcie KR opatrzone podpisem: „N. 736b. Karta rękopisu na pergaminie, obejmująca tłumaczenie życia Chrystusa Pana świętego Bonawentury, odmienne od Opecia” (Beyer 1859: tab. LXII). Opis ten można uznać za zapowiedź postrzegania *Karty* przez badaczy przez następne 150 lat. Skoro jest fragment, to musiała być całość. Należy zatem znaleźć właściwe miejsce i dopasować urywek do innej zachowanej całości. Badania filologiczne nad KR miały na celu jedynie znalezienie miejsca tego tekstu wśród pozostałych apokryfów, zachowanych w większych fragmentach lub całości. Od 1946 roku, gdy Jan Janów zasugerował, że KR jest fragmentem pasji, której innym odpisem jest *Sprawa chędogo* (Janów 1946), tekst ten zaczął funkcjonować w świadomości mediewistów (zarówno językoznawców, jak i literaturoznawców) jedynie jako punkt odniesienia (*Sprawa chędogo* musi być tekstem

¹ Informacje o Karolu Rogawskim podaje za Ipsb (hasło: Franciszek Karol Jan Rogawski, <http://www.ipsb.nina.gov.pl/a/biografia/franciszek-karol-jan-rogawski>).

² Drugim jest *Karta Medycka*, opisana jako „część jednego z Psalmów pokutnych, pisana na pergaminie, XIII w.” (Beyer 1859: tab. LXI).

XV-wiecznym, skoro zachowała się jedna karta z poprzedniej starszej redakcji). Dzieje naukowego namysłu nad *Kartą Rogawskiego* omawiałam dokładnie w monografii *Staropolskie pasje* (Rojszczak-Robińska 2016). Dało się zauważyć, że pojawianie się kolejnych dzieł apokryficznych zmieniało postrzeganie funkcji i miejsca KR. Ewolucja tych poglądów wygląda tak:

„1858 *Karta Rogawskiego* jest tłumaczeniem *Żywota* Bonawentury, a Baltazar Opec parafrazował *Kartę Rogawskiego*. (K. Rogawski)

1872 KR to urywek ŻPK Opeca. (J. Łepkowski)

1897 i 1905 jw. (A. Brückner)

1907 wydanie *Rozmyślenia przemyskiego*

1911 KR to jedna karta z wcześniejszego odpisu *Rozmyślenia przemyskiego* (L. Bernacki)

1912 jw. (A. Brückner)

1933 wydanie *Sprawy chędogiej*

1946 KR to fragment z innego odpisu *Sprawy chędogiej* (J. Janów)

od 1946 do dziś – jw. (Wydra, Rzepka, Wielgus, Michałowska i in.)” (Rojszczak-Robińska 2016: 32–33).

Wystąpienie Jana Janowa na posiedzeniu Polskiej Akademii Umiejętności w 1946 roku na całe lata zamknęło temat „miejsca KR”. Kanon się utrwalił: „fragment innego odpisu *Sprawy chędogiej* zachował się w Bibliotece Czartoryskich” (Wydra, Rzepka 1984: 139). W świetle najnowszych badań nad – z jednej strony relacjami tekstów staropolskich apokryfów do siebie nawzajem (Rojszczak-Robińska 2016; Stramczewska 2016), z drugiej – wielowarstwowością tekstów średniowiecznych w ogóle (Mika 2013, 2015), można jedynie powiedzieć, że KR z pewnością jest częścią większej całości, jednak ze względu na szczątkowość polskiej literatury średniowiecznej nie sposób wnioskować jakiej.

Opis rękopisu

Od 1872 roku *Karta* przechowywana jest w Muzeum XX Czartoryskich, „w dziale rkpsów Biblioteki XX Czartoryskich w Krakowie w teczce pod sygn. 2566 [...], oprawiona razem z fragmentami różnych rkpsów, autografami itd.” (Twardzik 2005: 167). To pojedyncza pergaminowa karta, formatu *folio* (wielkość 250 x 318 mm). Tekst zapisano piśmem gotyckim, dwustronnie w dwóch kolumnach (po 50 wierszy każda). W wersie jest od 15³ do 27 znaków. „Tytuły” poszczególnych części zapisano rubrem, a tekst po nich rozpoczęto inicjałami. Jedna strona *Karty* jest dziś częściowo nieczytelna. Bernacki stwierdza: „Oderwano ją od całości i użyto do oprawy jakiegoś dzieła. Jedna część karty (40 mm) służyła za grzbiet książki (liczne ślady igły introligatorskiej), druga część (210 mm) była właściwą okładką” (Bernacki 1911: 471). Strona spodnia zachowała się więc bardzo dobrze, strona wierzchnia dziś jest mocno zatarta (dużo mniej czytelna niż w czasach Bernackiego).

Datowana jest różnie: „w maszynopisie starego *Katalogu rękopisów Biblioteki XX Czartoryskich* karta ta jest nazwana fragmentem rękopisu z XVI w., natomiast nowy, obec-

³ Nie uwzględniam linijek, w których kończy się tytuł. Takie wersy pozostawiano puste, tekst główny skryba zaczynał zapisywać w kolejnym wersie. W tych wersach najmniej to 9 znaków.

nie wydawany katalog pomija sprawę daty [...] W Sstp materiał datowano XV p. post.” (Twardzik 2005: 167).

Dotychczasowe wydania

Karta Rogawskiego po raz pierwszy została wydana przez Ludwika Bernackiego w 1911 roku, wyłącznie w transliteracji (Bernacki 1911⁴). Oprócz transliteracji w artykule znajduje się krótka historia tego zabytku i próba odnalezienia całości (Bernacki uważał, że KR jest dalszą częścią *Rozmyślania przemyskiego*).

Z uwagi na to, że od pierwszej edycji upłynęło ponad 100 lat, że nie zawierała ona transkrypcji, że zmieniła się praktyka edytorska (np. w kwestii oddawania znaków delimitacji, obecnych w rękopisie, szerzej zob. Mika 2012), proponuję nowe – filologiczne wydanie tekstu. Wszelkie różnice między wydaniem Bernackiego a obecnie prezentowaną w artykule transliteracją zaznaczam w przypisach do tekstu⁵. Tu wskażę jedynie kilka znaczących. Są m.in. różnice leksykalne, które wpływają na zmianę rozumienia tekstu. Dla przykładu zapis:

który Bernacki transliterował jako *czusz y czusz*, ja czytam *czusz yezusz*. Pierwsza litera to typowy dla tego pisarza zapis *y*, a druga *e*, jak w innych zapisach. Także kontekstowo zapis *czusz yezusz: gdy <...> ye był czusz yezusz dzyczya* wydaje się właściwy. To fragment wypowiedzi rady żydowskiej, która opowiada Piłatowi o mordzie niemowląt, który wydarzył się, gdy był dziecieniem. *Czusz Jezus* to dopowiedzenie lub glosa (zob. Stramczewska 2015).

Szczególnie ważne okazały się też różnice w odczytaniu wielkich liter, którym poświęciłam osobny artykuł⁶.

KR nie została też w pełni wyekscerpowana na potrzeby *Słownika staropolskiego* (w *Opisie źródeł* zapis: „Ekscerpca niepełna Wandy Namysłowskiej”; Twardzik 2005: 167). Brak tam np. hasła *cesarzowy*. Tymczasem w KR czytamy: *yezszly / wypuszczysz yego nyeyestesz / przyacyel Czesarzowy* (Aa 15–17). Jest to fragment tłumaczenia *Ewangelii wg*

⁴ Na wydaniu Bernackiego oparłam transkrypcję, umieszczoną w aneksie książki o staropolskich pasjach (Rojszczak-Robińska 2016).

⁵ Ze względu na to, że karta wierzchnia (A) dziś jest znacznie mniej czytelna niż za czasów Bernackiego, w kilku miejscach posiłkuję się odczytaniem tegoż badacza.

⁶ Rojszczak-Robińska, w druku.

św. Jana (J 19,12: *si hunc dimittis non es amicus Caesaris*). W *Słowniku staropolskim* jest tylko hasło *cesarzów*⁷, w którym jedyne przytoczone użycia pochodzą z *Rozmyślenia przemyślego*.

Transkrypcja małych fragmentów *Karty Rogawskiego* znalazła się w projekcie *Piętnastowieczne przekłady Nowego Testamentu. Elektroniczna konkordancja staropolska*. Tu jednak – ze względu na tematykę projektu umieszczono tylko nieliczne urywki tekstu, które są tłumaczeniem ewangelii. A i też nie wszyskie⁸.

Samą transkrypcję, opartą jednak nie na rękopisie, a na transliteracji Bernackiego, opublikowałam w 2016 roku (Rojszczak-Robińska 2016: 395–399, wyłącznie transkrypcja, różniąca się w kilku miejscach od obecnie prezentowanej). Tam też znajduje się zestawienie miejsc paralelnych ze *Sprawy chędogiej* i źródeł łacińskich. A są nimi: *Ewangelia wg św. Mateusza* (wersety 19 i 24–25 z rozdziału 27), *Ewangelia wg św. Jana* (wersety 8 i 12–15 z rozdziału 19), *Historia scholastica* Piotra Comestora (dwa urywki z rozdziału CLXVII) i zdanie z *Ewangelii Nikodema*.

TRANSLITERACJA

W transliteracji stosuję zasady zaproponowane w *Zasadach wydawania tekstów staropolskich*. Projekt z 1955 roku, w części dotyczącej wydawnictw typu A.

Wszystkie widoczne litery *s* w rękopisie zostały zapisane jako tzw. długie *s* (ſ) i w transliteracji zostały oznaczone jako *s*. W jednym miejscu zapisano tzw. *s* końcowe, które również w transliteracji zostało oznaczone jako *s*:

Graficzne warianty samogłoski *y* zastępuję w transliteracji literą *y* (niezależnie od tego, czy występuje bez żadnych dodatkowych oznaczeń, czy też z dwoma kropkami ponad).

Stronę wierzchnią oznaczam wielką literą *A*, stronę spodnią *B*. Zachowuję układ graficzny zabytku (kolumny na stronie wierzchniej nazywam *a* i *b*, na stronie spodniej *c* i *d*), na lewym marginesie dla wygody umieszczam ponadto numerację rzędów. Wielkie i małe litery, a także pisownię łączną lub rozdzielną, zachowano według oryginału.

W rękopisie występuje znak interpunkcyjny w kształcie dwukropka, który w transliteracji został oddany za pomocą dwukropka oddzielonego obustronnie spacjami (:).

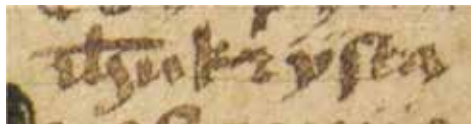

⁷ A także: *cesarkini*, *cesarski*, *cesarstwo*, *cesarz*, *cesarzówna*.

⁸ Mariusz Leńczuk, autor zestawienia, nie zauważył np., że jest tam też tłumaczenie J 19,8, drugiej części wersetu J 19,14 i Mt 27,24.

Dwie ukośne kreski na końcu rzędów, oznaczające, że kontynuacja wyrazu znajduje się w kolejnym, sprowadzam do dzisiejszej postaci, tj. dywizu (zob. wyżej *ly-costratus*). Rubrykowanie występujące w rękopisie (wszystkie tytuły) zostało oddane w transliteracji za pomocą pogrubienia czcionki. Dwukrotnie pojawiły się w tekście wielkie litery tylko podbarwione rubrem. Zaznaczono te miejsca w notach. Inicjały, wysokie na trzy linijki, oznaczono podkreśleniem. Jeden raz pojawiło się przekreślenie (czerwoną linią). Oznaczono to następującym znakiem [[...]].

W rękopisie występują ponadto skrót *ihu* (najczęściej w połączeniu *ihukrysta*). Te skróty rozwijam w górnej frakcji.

W przypisach wskazuję różnice w stosunku do transliteracji Ludwika Bernackiego (LB).

Strona wierzchnia (A), kolumna a⁹

15. <O> tem yako pylat szukal
16. <...> wypuszczyl
17. <...>
18. Uslyszaw <...> to pylath vlyakl
19. szye <...> wczora wyrzekl¹⁰
20. ku zydow <...> radzye y cze
21. mu wy chczechy nyewyna
22. krew zagubycz A przyeto py-
23. lath potym szukal yakoby
24. mogl Jezu Krysta wypuszczycz
25. yako y pyerwey to tez¹¹ chcyal
26. vczynycz A vyrzawszy tho
27. zydowe ysz pylat szukal
28. <...> yego yakoby gy wypuszczyl
29. zawolaly na gy rzekancz yeszly
30. wypuszczysz yego nyeyestesz
31. przyacyel Czesarzowy Bo Kaz

⁹ Pomijam pierwszych 14 wersów lewej kolumny ze względu na to, że nawet w czasach Bernackiego dało się odczytać jedynie pojedyncze wyrazy lub ich fragmenty. Dziś lewa góra karty jest całkowicie nieczytelna. Te wyrazy to: Aa2 krole; Aa3 szye narodzyl; Aa6 dzye; Aa7 wy, tych; Aa8 zlyocz, y zawo; Aa9 laly, czlo; Aa10 wycz; Aa12 zmowly; Aa14 czyeszyl.

¹⁰ Dziś nieczytelne. Odczytanie za Bernackim. Być może: *wezdraw i rzekl* (wyraz odczytany jako *wczora*: e w miejsce c, d w miejsce o, a litery te można pomylić, daje nam zapis *wezdra*). Końcówkę imiesłowu zapisano w następnym wyrazie *wyrzekl*. Ta wersja jest sensowna: *wezdraw i rzekl*. Konstrukcja taka jak w innym miejscu: *zebraw radę swą i rzekl*.

¹¹ Ludwik Bernacki (LB) też

32. dy ktory szye krolem czyny¹²
33. przyczyvya szye Czeszarzo
34. wy <...> ktorego powyedamy
35. <...> y zye chcz
36. yal <...> krolewstwo
37. <...> krolewska y czesza
38. rzsza <...> myszmy wydyzely
39. zboycz <...> zloszczmy y
40. czarny <...> ktorzy krole
41. ze wszycz <...> sztron gdy kazal
42. szye <...> modlycz
43. gdy <...> ye byl czusz yezusz¹³
44. dzyczya <...> Dla nyegoz
45. Herod straczyl dzyatky zy
46. dowszke <...> bez lyczby¹⁴
47. <O> **tem yako szye pylat bal aby**
48. <nyewpad>l¹⁵ **wgnyew¹⁶ czesarzky**
49. A¹⁷ <...> stolecz vslysza
50. <...> bal aby

Strona wierzchnia (A), kolumna b

1. nyewpadl wgniew Cesarz-
2. ky wszedl wythnyce y ze
3. braw radą szwą y rzekl
4. yey Naymylszy moy cze
5. szarz rzymsky mnye tu v
6. stawyl starszym A podlug¹⁸
7. obyczaya Rzymskego Cze
8. szarz chczyl bych szye zlu-
9. dem zydzowskym vmyal
10. opyekacz¹⁹ Przyetom szye za
11. troszkal y zyem wyelykych
12. myszlyach polozon vdrącza
13. yączych Owa my sza przy
14. wyedly tego czlowyeka pra

¹² LB *czyni* (ostatnia litera jest zatarta, jednak w całym tekście poza skrótem *ihu* nie ma innych zapisów przez *i*).

¹³ LB *y czusz*

¹⁴ LB *bez lyczby* <...>

¹⁵ LB <...> Uzupełniam na podstawie początku rozdziału. Widać także ostatnią literę, tj. *l*.

¹⁶ LB *gnyew*

¹⁷ LB [Inicyał]

¹⁸ LB *podlug*

¹⁹ LB *opyekasz*

15. wego y nyewynnego yako
16. by krzywego kturego ząda
17. ya naszmyerch potepycz Acz²⁰
18. gy podam wgych wola
19. przeczyw vstawyenyu y za
20. konu y przeczywo²¹ obyczayu
21. rzymskemu y rzymyanom
22. vczynye²² A²³ yesly²⁴ yego gym
23. nyewydam nyepozbedu
24. szemranya ludzkiego y
25. gnyewu Czeszarzkego A prze
26. tho²⁵ czo mam vczynycz po
27. radczye my Odpowyedzyala²⁶
28. yemu rada rzekancz lyepyey
29. yest gy czusz lhezusza ku
30. szmyerchy potapycz²⁷ nyzely
31. gnyew Czeszarsky otrzymacz
32. **O tem yako pylat kazal zwonycz**
33. **y trabycz ku koniecznemu pota**
34. **pyenyu²⁸ mylemu²⁹ ih^{es}uszowy³⁰**
35. TE^{dy}³¹ pylat kazal mylego
36. ih^{es}ukrysta³² wyszedwszy
37. wywyescz³³ ku szmyerchy
38. y kazal zwonycz y wtraby³⁴
39. traby³⁵ ku koniecznemu po

²⁰ LB *acz*

²¹ LB *przeczyw*

²² LB *vczynye*

²³ Litera podbarwiona rubrą.

²⁴ LB *Ayesly*

²⁵ LB *Prze/tho*

²⁶ Inicjał podbarwiony rubrą.

²⁷ LB *potapycz*

²⁸ LB *pota/pyenyu*

²⁹ LB *mylego*

³⁰ LB *Ihuszowy*

³¹ LB *Tedy*

³² LB *Ihu Krysta*

³³ LB *przywyescz*

³⁴ LB *wtraby*

³⁵ LB *trabycz*

40. tapyenyu³⁶ y ku sądu A wtem³⁷
41. zydowe poczely wolacz rze
42. kancz Vmączon³⁸ bądź zloczyn
43. cza³⁹ y ku szmyerczy potepyon⁴⁰
44. A wtem kazal pylat stolyecz
45. <wy>sz<oky>⁴¹ y barzo wyelyky
46. przygotowacz przed szwoym
47. palaczem y przed wszyczkym
48. ludem kdez wydan yest
49. wyelyky sąd na mylego
50. ih^{es}u⁴² Krysta : A⁴³ to myeszczye

Strona spodnia (B), kolumna c

1. Gdzye stolyecz byl postawyon
2. nazwano yest pogreczku ly-
3. costratus a pozydowsku gol-
4. gota Abylo⁴⁴ yest tedy wpyą-
5. tek wktoryszye przygotowa-
6. ly potrzebye nagych nyedze-
7. le a to szye dzyalo yakoby w-
8. sostą [[nyedzyele]]⁴⁵ godziną
9. **Otem yako zyona pylatowa**
10. **poslala ku pylatowy szwo-**
11. **ye szluge rzekancz ysby**
12. **wyelye wyesznye cyrpyala**
13. **dla Iezusza Ayszby przeczyw**
14. **yemu sądu nyewyodal bocz**
15. **yest czlowyek sprawedlywy**
16. **a nyewynny**
17. A Kyedy pylat wstąpyl
18. nastolecz⁴⁶ poslala knye-
19. mu zyona yego sluge

³⁶ LB *po/tapyenyu*

³⁷ Brak słowa u LB.

³⁸ LB *Vmeczom*

³⁹ LB *zloczyn/cza*

⁴⁰ LB *potapyon*

⁴¹ Brak słowa u LB. Widać *sz*, zarys *o*, kolejna po nim litera jest wysoka, być może *k*. W paralelnym miejscu *Sprawy chędogiej* czytamy: *stolecz wissoki y wielgi* (SCH 90v).

⁴² LB *Ihu*

⁴³ LB *Krysta A*

⁴⁴ LB *a bylo*

⁴⁵ Wyraz przekreślony czerwoną linią.

⁴⁶ LB *na stolecz*

20. swoye rzekāncz Ny yedney
21. wyny ty nyemasz przyeczyw
22. temu czlowyekowy Bo prawy
23. yest a dobry y dla yegom
24. czyrpyala wyelye wydzyenya
25. to czusz wesznye rozmagyte
26. wydzyenye y vdrāczyenye⁴⁷ Bo
27. yako mowy mistrz skutkuow
28. wypysanych⁴⁸ yzye otczowe
29. szwyenty bendācz w mākach⁴⁹
30. czemnycz pyekelnych poczu-
31. ly szā szwoye wybawenye
32. A przeto weszelyly szye roz-
33. magyctze : a to poznawszy zly
34. duchowe y vkazaly⁵⁰ szye we
35. sznye pylatowe zyonye rze-
36. kāncz : Powyedz mązowy-
37. twemu wydalycz sąd przye
38. czyw temu czlowyeku zagu-
39. byon bendzye y duom yego
40. wszystkim : bocz ten yest prawy
41. szyn bozy A to czynily zly
42. duchowe aby yako przesz
43. nyewastu czlowyeka przyw-
44. yodly ku potupyenyu Tako
45. tesz przes nyewyastu chcze-
46. ly odkupyenye naszego zba-
47. wyenya nagabacz A vszly-
48. saw⁵¹ pylat słowa szlugy
49. szwoy zyony baal szye barzo
50. welmy Alye⁵² starssy zydowe

Strona spodnia (B), kolumna *d*

1. zydowe⁵³ vzzawsy⁵⁴ to rzekly
2. pylatowy Czo meszkasz
3. wszakosmy tobye powyedze

⁴⁷ LB *udrāczyenye*

⁴⁸ LB *wypysnych*

⁴⁹ LB *w mākach*

⁵⁰ LB *ukazaly*

⁵¹ LB *uszly/saw*

⁵² LB *alye*

⁵³ LB *Zydowe*

⁵⁴ LB *uzrzsawsy*

4. ly yzye zloczyncza yest A<cz>⁵⁵
5. teraz szen spuszczył zyonye
6. twoye z swymy czary aby
7. yego nyeosządzyl
8. **Otem yako pylat mylego**
9. **ih^{es}u krysta⁵⁶ kazal przed szye**
10. **przywyescz y przed szobą**
11. **postawycz y rzekl zydom**
12. **oto⁵⁷ krol wasz**
13. KE^{dy}⁵⁸ pylat mylego
14. ih^{es}ukrysta⁵⁹ przed szobą
15. postawycz kazal y
16. rzekl zydom Oto krol wasz
17. chczyącz wzd y gnyew gych
18. vtolycz⁶⁰ Alye ony wolaly
19. przedsze : wezmy gy wezmy
20. vkrzyzuy⁶¹ gy : Rzekl gym
21. pylat : krolya⁶² waszego v-
22. krzyzuy⁶³ : Odpowyedzely
23. byszkupowe : Nyemamy
24. krolya yedno czyesarza
25. A vzzawszy⁶⁴ to pylat yzye
26. ta mowa yemu nycz nye-
27. pomogła Alye⁶⁵ wyenczye
28. roztyrg przyeczywny byl
29. medzy ludem ysz yemu
30. dawaly wyną aby czynyl
31. przyeczywko Czeszarzowy
32. wzyąwszy wody y vmywal⁶⁶
33. szwe rącze przed ludem
34. rzekąncz Nyewynny yesz-
35. tem ya te krwyte tego pra-

⁵⁵ LB *Oto*

⁵⁶ LB *ihu Krysta*

⁵⁷ LB *o to*

⁵⁸ LB *Kedy*

⁵⁹ LB *ihu Krysta*

⁶⁰ LB *utolycz*

⁶¹ LB *ukrzyzuy*

⁶² LB *Krolya*

⁶³ LB *u/krzyzuy*

⁶⁴ LB *uzrzawszy*

⁶⁵ LB *alye*

⁶⁶ LB *umywal*

36. wego czlowyeka Alye glosz
37. wasz wolayący wylewa
38. tą krew nyewynną wy
39. wyedzycze to czusz wasz v-
40. czynek⁶⁷ obyawyon bendze
41. yako yteraz yest⁶⁸ A odpowye-
42. dzal wszytek lud zydow-
43. szky y rzekl : krew yego to
44. czusz pomsta krwye yego
45. grzech y tez mąka yego
46. zaszluzyona przyde nanasz⁶⁹
47. y naszyny naszye czusz yako
48. nad nyedowyarky A ta mo-
49. wa y⁷⁰ požądanye⁷¹ przysła⁷²
50. y skonala szye przesz Tytusza

TRANSKRYPCJA

Transkrypcję sporządzono zgodnie ze standardami wyznaczonymi przez *Zasady wydawania tekstów staropolskich. Projekt* (wydawnictwa typu A). W stosunku do opublikowanej przeze mnie w 2016 roku (Rojszczak-Robińska 2016⁷³) różni się przede wszystkim podziałem na zdania i uwzględnieniem obecnych w rękopisie wielkich liter i interpunkcji. Różnice wynikają z możliwości skonfrontowania jedynej dostępnej dotychczas transliteracji (Ludwika Bernackiego) z nowozrobionymi zdjęciami rękopisu. Wyrazy, które w rękopisie zapisano wielką literą, w transkrypcji – korzystając z rozwiązania zaproponowanego przez Mikę (Mika 2012: 212–226) – zaznaczam kolorem. „Tytuły” wytłuszczam. Wprowadzam współczesną interpunkcję, znaki interpunkcyjne obecne w rękopisie oznaczam znakiem ●. W uszkodzonych miejscach strony wierzchniej możliwe uzupełnienia większych fragmentów (oparte na łączliwości składniowej – wg *Słownika staropolskiego* i miejscach paralelnych *Sprawy chędogiej*) proponuję w przypisach.

<O> tem, jako Piłat szukał <...> wypuścił <...>

Usłyszaw <...> to Piłat, uląkł sie <...> wezdraw⁷⁴ i rzekl ku Żydow <...> radzie: „I czemu wy chcecie niewinną krew zagubić?”. **A** przeto Piłat potym szukał jakoby mógł Jesukrysta wypuścić, jako i pierwej to też chciał uczynić. **A** ujrzawszy to Żydowie, iż Piłat

⁶⁷ LB *u/czynek*

⁶⁸ LB *yest*

⁶⁹ LB *na nasz*

⁷⁰ LB *i*

⁷¹ LB *požadanye*

⁷² LB *przysla*

⁷³ Wyłącznie transkrypcja.

⁷⁴ Zob. przypis 8.

szukał <...> jego, jakoby ji wypuścił, zawołali na ji rzekąc: „Jeśli wypuścisz jego, nie jesteś przyjacielem **cesarzowy**. **Bo** każdy, który sie krolem czyni, przeciwia sie **cesarzowi**. <...> ktorego powiedamy <...>, iże chciał <...> krolewstwo <...> krolewską i cesarską, <...> myśmy widzieli zbojce <...> złościami i czarmi <...> ktorzy krole ze wszyc <...> stron, gdy kazał sie <...> modlić, gdy <...> je był, czusz Jesus dziecię <...> **dla** niegoż **Herod** stracił dziatki żydowskie <...> bez liczby⁷⁵.

<O> tem, jako sie Piłat bał, aby <nie wpadł> w gniew cesarski

A <...> stolec usłysza <...> bał, aby nie wpadł w gniew **cesarski**, wszedł <w> witnice i zebrał radę swą, i rzekł jej: „**Namili** moi, cesarz rzymski mnie tu ustawił starszym. **A** podług obyczaja **rzymskiego cesarz** chciał, bych sie [z]⁷⁶ ludem żydowskim umiał opiekać. **Przeto** sie zatroskał, iżem <w> wielkich myślach położon udręczających. **Owa** mi są przywiedli tego człowieka prawego i niewinnego, jakoby krzywego, ktorego żądają na śmierć potępić. **Acz** ji podam w jich wołą, przeciw ustawieniu i zakonu i przeciwu obyczaju rzymskiemu i Rzymianom uczynię. **A** jeśli jego jim nie wydam, nie pozbedu szemrania ludzkiego i gniewu **cesarskiego**. **A** przeto, co mam uczynić, poradźcie mi” . **Odpowiedziała** jemu rada, rzekąc: „Lepiej jest ji, czusz **Jesusa**, ku śmierci potępić, niżeli gniew **cesarski** otrzymać” .

O tem, jako Piłat kazał zwońić i trąbić ku koniecznemu potępieniu milemu Jesu-sowi

Tedy Piłat kazał milego Jesukrysta wyszedwszy wywieść ku śmierci i kazał zwońić i w trąbę trąbić ku koniecznemu potępieniu i ku sądu. **A** wtem Żydowie poczęli wołać, rzekąc: „**Umęczon** bądź, złoczyńca, i ku śmierci potępion”. **A** wtem kazał Piłat stolec <wysoki> i barzo wielki przygotować przed swoim pałacem i przed wszyckim ludem, kdzież wydan jest wielki sąd na milego Jesukrysta. • **A** to mieśce, **gdzie** stolec był postawion, nazwano jest po grecku Likostratus, a po żydowsku Golgota. **A** było jest tedy w piątek, w któryże przygotowali potrzeby na jich niedziele; a to sie działo jakoby w szostą [[niedziele]] godzinę.

O tem, jako żona Piłatowa posłała ku Piłatowi swoją sługę rzekąc, iżby wiele we śnie cirpiała dla **Jesusa**, a iżby przeciw jemu sądu nie wydał, boć jest człowiek sprawiedliwy a niewinny

A **kiedy** Piłat wstąpił na stolec, posłała k niemu żona jego sługę swoją rzekąc: „**Nijednej** winy ty nie masz przeciw temu człowiekowi, **bo** prawy jest a dobry i dla jegom cirpiała wiele widzenia, to czusz we śnie rozmajite widzenie i udręczenie”. **Bo** jako mowi mistrz skutkow wypisanych, iże oćcowie święci, będąc w mękach ciemnic piekielnych, poczuli są swoje wybawienie. **A** przeto weselili sie rozmajicie. • **A** to poznawszy źli duchowie i ukazali sie we śnie Piłatowe<j> zonie, rzekąc: • „**Powiedz** mężowi twemu: «Wy-

⁷⁵ Możliwe uzupełnienia: <Na> ktorego powiedamy <...>, iże chciał <osięgnąć> krolewstwo <na potęgę> krolewską i cesarską, <a> myśmy widzieli zbojce<a>, ktory> złościami i czarmi <wywiodł krole>, ktorzy krole ze wszyc <kich> stron, gdy kazał sie <...> modlić, gdy <dzieci>ię był, czusz Jezus dziecię<ciem>, **dla** niegoż **Herod** stracił dziatki żydowskie <...> bez liczby.

⁷⁶ *Słownik staropolski* nie notuje żadnego połączenia *opiekać się z kimś*, a liczne *opiekać się kim, czym*.

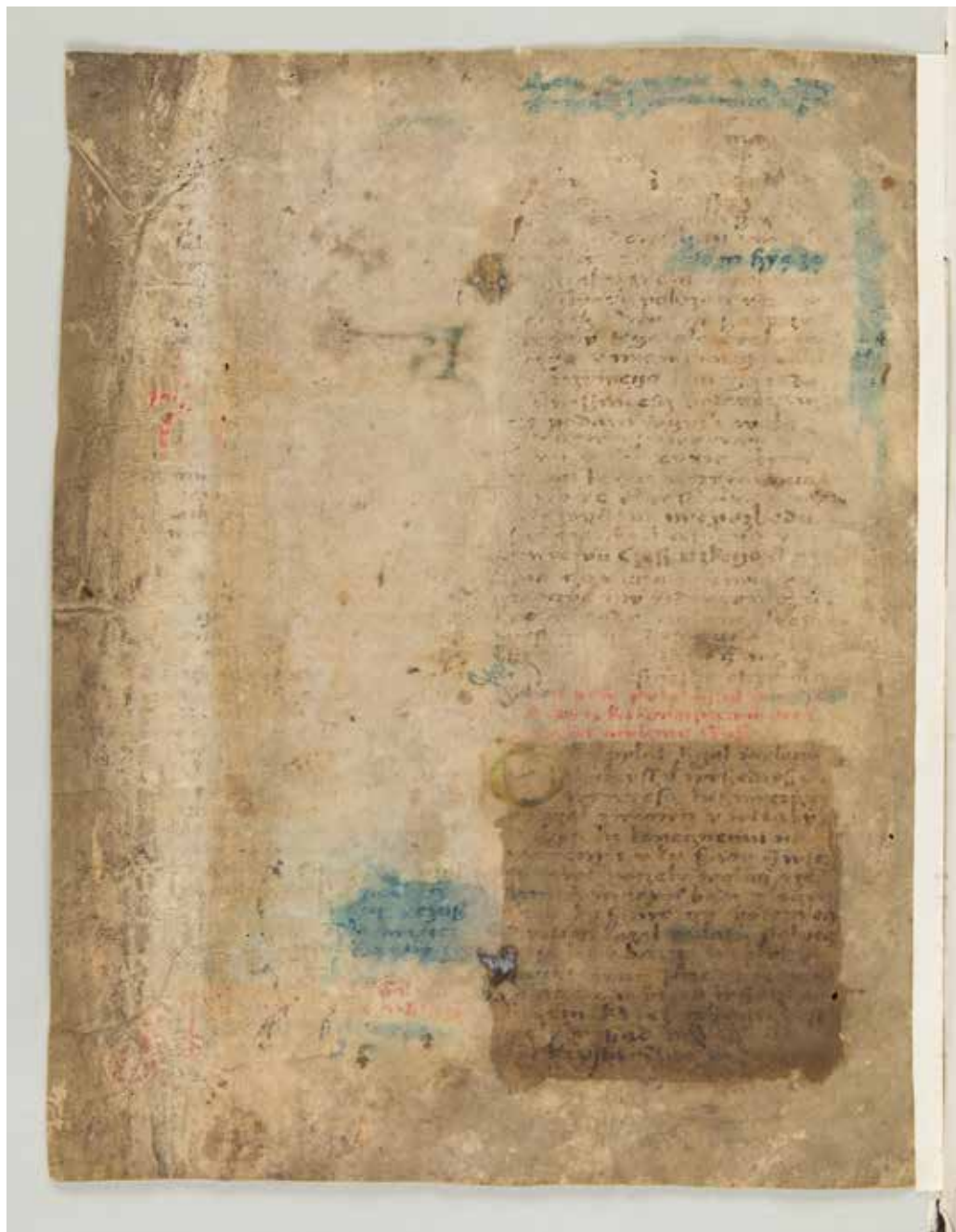
dali-ć sąd przeciw temu człowieku, zagubion będzie i dom jego wszystek. • Boć ten jest prawy syn boży». **A** to czynili źli duchowie, aby jako przez niewiastu człowieka przywiodli ku potupieniu, **tako** też przez niewiastu chcieli odkupienie naszego zbawienia nagabać. **A** usłyszaw Piłat słowa sługi swoj żony, bał sie barzo wielmi. **Ale** starsi Żydowie [Żydowie] użrawszy to rzekli Piłatowi: „**Co** mieszkasz, wszakośmy tobie powiedzieli, iż złoczyńca jest. **Acz** teraz sen spuścił żonie twoje z swymi czary, aby jego nie osądził”.

O tem, jako Piłat milego Jesukrysta kazał przed sie przywieść i przed sobą postawić i rzekł Żydom: „Oto krol wasz”

Kiedy Piłat milego Jesukrysta przed sobą postawić kazał i rzekł Żydom: „**Oto** krol wasz”, chcąc wżdy gniew jich utolić, **ale** oni wołali przed sie: • „Weźmi ji, weźmi, ukrzyżuj ji”. • **Rzekł** jim Piłat: • „Krola waszego ukrzyżuję”. • **Odpowiedzieli** biskupowie: • „**Nie** mamy krola, jedno cesarza”. **A** użrawszy to Piłat, iż ta mowa jemu nic nie pomogła, **ale** więcę roztryk przeciwny był miedzy ludem, iż jemu dawali winę, aby czynił przeciwko **cesarzowi**, wzięwszy wody i umywał swe ręce przed ludem, rzekąc: „**Niewinny** jestem ja te krwie tego prawego człowieka, **ale** głos wasz wołający wylewa tę krew niewinną. Wy wiedzcie, to czusz wasz uczynek objawion będzie, jako i teraz jest”. **A** odpowiedział wszystek lud żydowski i rzekł: • „Krew jego, to czusz pomsta krwie jego, grzech i też męka jego zasłużona przydzie na nas i na syny nasze, czusz jako nad niedowiarki”. **A** ta mowa i požądanie przyszła i skonała sie przez **Tytusa** <...>

FOTOGRAFIE RĘKOPISU (własność Fundacji XX. Czartoryskich w Krakowie):

KARTA WIERZCHNIA (A)

Bibliografia

- Bernacki Ludwik, 1911, *Karta z „Rozmyślenia o życiu Pana Jezusa, „Pamiętnik Literacki”, nr 1/4, s. 470–477.*
- Beyer Karol, 1859, *Album fotograficzne wystawy starożytności i zabytków sztuki urządzonej przez c.k. Towarzystwo Naukowe w Krakowie 1858 i 1859*, Warszawa.
- Ipsb – *Internetowy polski słownik biograficzny*, <http://www.ipsb.nina.gov.pl>.
- Janów Jan, 1946, *Trzy przyczynki do historii piśmiennictwa staropolskiego*, „Sprawozdania z Czynności i Posiedzeń Polskiej Akademii Umiejętności”, t. 47, nr 2, s. 33–43.
- Mika Tomasz, 2012, „*Kazania świętokrzyskie*” – *od rękopisu do zrozumienia tekstu*, Poznań.
- Mika Tomasz, 2013, *Genetyczna wielowarstwowość i złożoność tekstów staropolskich a ich badania historycznojęzykowe. Rekonesans*, „Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego”, t. 68, s. 131–145.
- Mika Tomasz, 2015, *Tekst staropolski jako odmienny obiekt badań? W poszukiwaniu narzędzi opisu*, „LingVaria”, nr 2, s. 235–250.
- Piętnastowieczne przekłady Nowego Testamentu. Elektroniczna konkordancja staropolska*, <http://stnt.ijp.pan.pl/> (dostęp: 01.07.2017).
- Rojszczak-Robińska Dorota, 2016, *Staropolskie pasje: Rozmyślanie przemyskie, Sprawa chędoga, Karta Rogawskiego. Źródła – język – fabuła*, Poznań.
- Rojszczak-Robińska Dorota, w druku, *Funkcje wielkich liter w rękopisie staropolskim. „Karta Rogawskiego”*.
- Siemieński Lucjan, 1858, *Przegląd wystawy starożytności i zabytków sztuki urządzonej w Krakowie przez Komisję delegowaną z oddziału archeologii i sztuk pięknych w c. k. Tow. Nauk. krakowskim*, Kraków.
- Sstp – *Słownik staropolski*, red. S. Urbańczyk, t. 1–11, Wrocław 1953–2002 (od t. 10, z. 4 – Kraków).
- Stramczewska Olga, 2015, *Ślady wielowarstwowości w Rozmyśleniach dominikańskich. Studium przypadku*, w: *Staropolskie Spotkanie Językoznawcze 1: Jak badać teksty staropolskie*, red. T. Mika, D. Rojszczak-Robińska, O. Stramczewska, Poznań, s. 191–202.
- Stramczewska Olga, 2016, *Rozmyślanie przemyskie w świetle Rozmyślań dominikańskich. Fabularny kontekst badań lingwistycznych*, w: *Rozmyślanie przemyskie. Świadectwo średniowiecznej kultury religijnej*, red. J. Bartmiński, A. Timofiejew, Przemyśl, s. 157–170.
- Twardzik Waclaw (red.), 2005, *Opis źródeł Słownika staropolskiego*, współpraca E. Deptuchowa, L. Szelachowska-Winiarzowa, Kraków.
- Wydra Wiesław, Rzepka Wojciech Ryszard, 1984, *Chrestomatia staropolska. Teksty do roku 1543*, Poznań.
- Zasady 1955, *Zasady wydawania tekstów staropolskich. Projekt*, oprac. K. Górski i in., Wrocław.

DOROTA ROJSZCZAK-ROBIŃSKA

Summary

The article is a new edition of *Karta Rogawskiego*, a forgotten 15th century work written in the Polish language. The previous edition, available only in transliteration, comes from 1911. It is a single parchment sheet torn from a different code and then used as a cover, now partly illegible. The content revolves around a scene of Jesus being interrogated by Pontius Pilate, who delivers judgement. The article provides a new transliteration as well as transcription; photographs of the the manuscript have also been attached.

Keywords: *Karta Rogawskiego*, edition, passion, apocrypha, publication.